

GRUVANS GÅTA

HELENA ØROSS & JOHAN EGERKRANS

**BONNIER
CARLSEN**

Innehåll

Söndagsmorgon 6

På okända vägar 9

En böjd gestalt 12

Den gamla gruvan 17

Pojken i trollberget 22

En port till det okända 27

Tre knackningar 32

Ett gammalt industriområde 36

Där tiden har stått still 39

MIX Kemi 42

Millevis oro 45

Död strand 50

Provtagning 53

Ner i underjorden 58

Vattnets vägar 62

Gifttunnor 68

Vad har hänt med Råda? 72

Dödskallemärket 78

Bloss i mörkret 84

Gruvfrun 91

Flytta sprängsten 97

Uppe igen 100

Livet återvänder 103

SÖNDAGSMORGRON

Jag vaknade av att mamma kom in i mitt rum och drog upp rullgardinen med en smäll.

– Dags att hoppa ur sängen, Teo! sa hon och rufsade om mitt hår.

– Men det är ju söndag ..., mumlade jag innan jag kom på vad vi skulle göra den här dagen.

– Bianca är redan här, sa mamma. Hon och pappa håller på att bre mackor till matsäcken. Vi åker om en halvtimme. Det är ett underbart väder i dag, perfekt för en utflykt.

Hon öppnade fönstret på glänt och jag kunde höra hur fåglarna sjöng utanför. Jag satte mig på sängkanten och försökte bli lite pigg. Varför hade jag och min kompis Bianca egentligen bestämt oss för att följa med på hembygdsföreningens utflykt? Fanns det inte bättre saker att göra en söndag då det var fint väder? Nu skulle vi följa med mamma och pappa och en massa andra vuxna. Vi skulle antagligen vara de enda barnen på den turen.

Men Bianca hade fått för sig att det var en bra idé. I skolan hade vi fått en uppgift som kallades *En spännande plats i vår kommun*. Man skulle jobba två och två och ta bilder och skriva om någon plats eller byggnad. Man fick välja precis vad man ville, en idrottsanläggning, ett gammalt torp eller något annat. Bianca och jag ville som vanligt jobba ihop.

På rasten satt vi högst upp i klätterställningen på skolgården och pratade om vad vi skulle välja. Egentligen visste vi förstås vilken plats vi tyckte var den mest spännande. Det var ju Svartskogen! Men den ville vi inte berätta om.

Vi hade varit med om fantastiska äventyr i skogen och vi visste vilka varelser som bodde där.

Älvan Millevi var vår vän, korpen Vidvinga och småfolket under jorden likaså.

Men de var hemliga och osynliga för de flesta och måste få vara i fred. Vi måste hitta något annat spännande ställe att berätta om.

Vi hade båda hört talas om hembygdsföreningens utflykt. *Glömda platser, cykeltur i det förflutna*, stod det på lappen som kommit i brevlådan. Bianca tyckte att det lät spännande.

Hennes mamma kunde inte följa med, för hon jobbade. Men mina föräldrar skulle åka med och Bianca övertalade mig att vi två skulle hänga på.

Hon sa att vi kunde försöka hitta någon spännande plats och ta bilder till vårt skolarbete.

Och nu var det dags. Jag hoppade ur sängen, gäspade och klädde på mig. Så fort jag kom ut i köket och fick se Bianca blev jag lite piggare. Det kanske inte skulle bli så tråkigt i alla fall.

PÅ OKÄNDA VÄGAR

Solen sken då vi cyklade iväg. Jag kände mig rätt glad när jag tänkte på att vi kanske skulle fixa skoljobbet lätt som en plätt.

Det var samling på torget utanför Coop. En liten klunga människor, mest lite äldre, stod där och hängde på sina cyklar. De verkade känna varandra, för de skrattade och pratade medan de väntade på att få åka i väg.

– Här har vi visst några nya vänner, sa en lång, smal man och kom fram till oss. Jag heter Sven och ska vara er guide i dag.

Mamma och pappa skakade hand med honom och Bianca och jag gjorde likadant.

– Roligt när ungdomarna är intresserade, sa han. Ni är mycket välkomna! Ja, då ska vi väl börja ge oss i väg...

– Hallå där! Vänta på mig!

Vi vände oss om och där kom Torbjörn cyklade på sin gamla skrangliga cykel. Torbjörn är lärare i vår skola. Han undervisar inte i vår klass, utan är NO-lärare

för de äldre eleverna. Men det är egentligen inte i skolan utan i skogen som vi lärt känna honom.

Vi vet att han hittar i minsta vrå av Svartskogen och att han känner alla dess hemligheter. När jag tänkte efter var det rätt självklart att Torbjörn skulle med. Han är ju intresserad av allt gammalt och det där med glömda platser lät ju som något för honom.

Han hejade glatt på Bianca och mig.

– Det här kommer att bli spännande! sa han.

– Det är väl bara gamla torp och så? sa jag.

– Ni ska få se ..., sa Torbjörn. Jag tror att ni kommer att bli förvånade.

Just då ropade Sven att vi skulle ge oss av. Han tog ledningen och vi bildade en lång orm av cyklar efter honom.

Vi cyklade bort från centrum och alla husen. Snart vek vi in på en mindre grusväg. Den var gropig och

guppig och jag tänkte att den nog var ett av de där glömda ställena. Ingen hade brytt sig om att jämna till vägen eller lägga på nytt grus på evigheter. Det verkade inte vara någon risk att det skulle komma någon bil, så Bianca och jag cyklade bredvid varandra.

– Har du varit här borta någon gång? frågade hon.

– Nej, sa jag. Jag har ingen aning om vart vi är på väg.

Svartskogen kände vi till, men nu var vi på väg norrut mot helt okända trakter. Naturen var vacker, vitsipporna bildade vita mattor längs vägen.

Solen sken och björkarna knoppades, men löven hade inte slagit ut ännu. Vi cyklade runt en krök och Sven saktade farten vid en gammal förfallen stenmur.

– Här gör vi vårt första stopp, sa han när han hoppat av cykeln. Nu ska ni få se det gamla Dalbotorpet.

Ett torp, det var väl det jag visste! tänkte jag.

EN BÖJD GESTALT

En gammal halvrutten och skev grind hängde fortfarande kvar på sina grindstolpar. Sven öppnade grinden försiktigt och vi följde efter honom in i det som en gång måste ha varit en trädgård.

Nu hade skogen flyttat in, aspar och smågranar trängdes i det tovigra gräset. Två höga träd tände upp sig över de andra. Det var två gamla knottiga askar som stod vid grindstolparna. Bakom dem hukade den gamla stugan. Taket var insjunket och den höga skorstenen lutade.

– Ja, här bodde gamla Dalbo-Anna tills hon dog på 60-talet, sa Sven. Då var hon 98 år. Huset byggdes på 1700-talet och det märkliga med det är att bostads-
huset och ladugården sitter ihop. Gå runt och titta lite, så berättar jag mer sedan.

Bianca plockade fram sin mobil och hon och jag banade oss väg genom slyet som växte runt huset. Dörren hängde inte längre på sina gångjärn, utan låg på marken, sprucken och med flagnande färg.

Vi gick in i det pyttelilla köket. Rutorna var trasiga

och det låg glas på golvet. Det fanns inga möbler kvar, men på vedspisen stod en gammal järngryta. En slev stack upp ur en gryta och på botten fanns en brun vätska. Jag tänkte att det kanske regnat in och att vattnet rostat.

Jag rörde runt lite med sleven och tyckte att jag kände en kryddig doft komma upp ur grytan. Men så ryckte jag på axlarna och tänkte att det var väl inbillning. Från köket ledde en smal dörr in i det som en gång varit ladugården. Där inne fanns ett litet bås för en ko.

Det var skönt att komma ut i solen igen. Utanför huset stod en gammal vattenpump. Jag pumpade och efter några tag kom en stråle kallt, klart vatten. Vi blev lite förvånade, för pumpen såg så rostig och trög ut, men den fungerade bra. Bianca tog några bilder med sin mobil, men vi tyckte båda två att det här var ett alldeles för sorgligt ställe. Vi ville nog inte skriva om Dalbotorpet.

De vuxna började samlas kring Sven för att höra honom berätta. Vi var också på väg dit, men då tog Bianca mig i armen och pekade.

– Det finns en gammal jordkällare där borta, sa hon. Vi går och kollar på den också!

En bit bakom huset, till hälften nergrävd i marken, låg den. Det gamla taket var mossigt, men dörren fanns kvar. Bianca höjde mobilen för att ta en bild på den. Jag stod precis bredvid henne och tittade åt samma håll.

Då såg vi en böjd gestalt komma ut ur jordkällaren. En gammal kvinna i svarta kläder. Hon såg sig hastigt om och blicken var mörk och hård. Hon var så underligt blek och när hon gick snuddade fötterna knappt vid marken. Så vek hon av och försvann bakom källaren.

Vi hann se hennes profil. Hon hade en skarpt böjd näsa. Ryggen var krokig och hon höll i en käpp.

Jag hörde hur Bianca drog efter andan.

– Vem var det där? undrade hon.

– Tog du en bild? frågade jag.

Bianca nickade och fumlade med mobilen.

Hon tryckte fram den senaste bilden och vi böjde oss båda fram för att se den. Där var jordkällaren, men ingen kvinna.

– Men du såg henne också, eller hur? flämtade Bianca.

– Ja, sa jag.

– Jag såg henne på skärmen när jag tryckte på knappen, men hon är inte med på bilden, viskade Bianca.

– Vågar vi titta in i källaren? undrade jag.

Bianca nickade. Det var ju dit vi varit på väg. Vi smög fram till källardörren och såg oss hela tiden omkring för att se om kvinnan kom tillbaka, men det gjorde hon inte.

Dörren gick upp på knarrande gångjärn och vi gick in. Det var mörkt där inne, men när våra ögon vant sig såg vi en hylla med gamla tomma glasburkar framför oss. Damm och spindelväv fick dem att se gråa ut.

Men när vi skulle gå ut igen upptäckte vi en annan hylla precis innanför dörren. Den såg ren och städad ut och där stod några små bruna flaskor. I taket ovanför hängde knippen med torkade örter.

– Tror du att det är hon som ordnat det här? viskade Bianca.

– Vet inte, sa jag och kände en rysning utmed ryggraden.

DEN GAMLA GRUVAN

Bianca och jag kände oss omtumlade och lite förskräckta när vi gick tillbaka till gruppen för att höra vad Sven hade att berätta. Vi tittade på varandra i tyst samförstånd och tänkte båda att vi inte skulle säga något om den underliga kvinnan vi sett.

– Dalbo-Anna, som var den sista som bodde här, var en spännande kvinna. Det har berättats att när Anna var liten försvann hon och var borta i flera dagar. Hon hade till uppgift att valla familjens enda ko i skogen så att den fick beta.

En kväll kom flickan inte hem. Både hon och kon var borta. Föräldrarna och folk från byn letade och ropade. Till slut trodde de att flickan hade blivit bergtagen, att trollen hade tagit både henne och kon med sig in i berget.

Då satte klockaren i gång att ringa allt vad han orkade i kyrkklockorna, för man trodde att det kunde skrämma trollen. En hel dag ringde det och den kvällen kom mycket riktigt flickan hem igen, smutsig och trasig.

Hon berättade för sina föräldrar att skogsrådet hjälpt henne att hitta hem. Annars hör man ju mest att skogsrådet ser till att folk villar bort sig i skogen, men hon hjälpte tydligen lilla Anna. Men kon hade flickan blivit av med och hon sa att gubben i berget hade tagit den.

– I vilket berg skulle trollen ha bott? undrade jag.

Bianca och jag hade träffat troll en gång, det var ingen rolig upplevelse. Torbjörn hade skrämt bort dem med en yxa. Men jag hade flera gånger senare undrat var de kom ifrån egentligen. I Svartskogen bodde de inte längre, det visste vi.

– Dalbo-Anna vallade sin ko borta vid Höga Klint, sa Sven. Det har jag hört i alla fall. Det finns ju en massa gamla berättelser. Här i vår trakt finns det trollhistorier som handlar om tre olika berg. Höga Klint, Trollberga och Gråberget. Ni ska få höra lite mer om troll senare i dag.

– Sven, träffade du Dalbo-Anna någon gång? frågade Torbjörn.

– Ja, vi brukade köpa äpplen av henne på höstarna. Jag minns en böjd svartklädd kvinna, väldigt tystlåten. Nästan lite folkskygg. Den där berättelsen om henne och trollen har jag hört från andra.

Det påstods också att hon blivit vän med skogsrådet och att man ibland kunde se dem gå tillsammans i skogen.

Bianca och jag var tysta och tankfulla när vi gav oss i väg. Vi såg till att vi kom längst bak i ledet av cyklar. Flera gånger vände vi oss om och såg tillbaka mot stugan och jordkällaren.

– Tror du att det var Dalbo-Anna vi såg? undrade jag.

– Det är ju omöjligt, sa Bianca. Hon har varit död hur länge som helst.

Samtidigt tror jag att vi båda undrade vem det annars kunde ha varit.

Den spöklika känslan vek undan medan vi trampade bort från torpet. Sven höll god fart och vi började bli svettiga.

När vi följt den slingriga grusvägen ett tag svängde vi in på en spikrak väg som ledde rakt in i skogen. Efter någon kilometer glesnade träden och vi såg några husgrunder vid sidan av vägen. En gång i tiden hade det funnits flera hus här. Mellan husgrunderna gick vägar där småträd trängde upp ur asfalten. Rakt fram reste sig en underlig byggnad, ett betongtorn där fyrkantiga fönstergluggar gapade tomma.

– Från det ena konstiga stället till det andra, flå-sade Bianca.

Sven samlade gruppen vid det underliga tornet.

– Är det någon som har varit här förut? undrade han.

De flesta skakade på huvudet, men Torbjörn och en annan äldre man nickade och tittade på varandra.

– Gråbergets gruva, sa Torbjörn. Jo, hit smög man sig ibland som pojke. Efter nedläggningen var det spännande att undersöka den här platsen. De bröt ju

silver här förr i tiden och vi pojkar drömde om att hitta någon kvarglömd silverklump.

– Ja, den här gruvan var i drift från 1700-talet till 1958, berättade Sven. Det stora tornet ni ser här är den så kallade gruvlaven. I den fanns hissen som firade ner arbetarna i gruvan och hissade upp malmen.

Vi plockade fram våra mobiler och tog flera bilder av gruvlaven som reste sig mot himlen.

– Det där blir bra, sa Bianca. En gruva, det verkar spännande.

– Kan man gå ner i gruvan nu? frågade mamma.

– Nej, svarade Sven. Man har lagt locket på, som de säger. De har stängt till alla ingångar för att ingen människa ska komma till skada här.

Sven tog med oss på promenad bland de gamla husgrunderna och berättade att det en gång i tiden funnits ett helt samhälle här. Gruvarbetarna och deras familjer hade bott i hus längs de bortglömda gatorna och det hade funnits affär och post. I en korsning stod till och med en gatuskylt kvar. Gruvvägen stod det på skylten. Hela området kändes sorgligt och övergivet. Bianca tog några bilder där gatuskylten pekade rakt ut i ingenting.

POJKEN I TROLLBERGET

Sven visade på ett gammalt rostigt järnvägsspår som gick tvärs över området.

– Här gick tågen som fraktade bort malmen, sa han. Järnvägen gick vidare ner till samhället, men banan togs ur bruk när gruvan lades ner. Gruvan har en historia som började redan på 1700-talet. En gammal sägen berättar hur det gick till när silvret upptäcktes. Ni kommer ihåg att jag berättade om Dalbo-Anna och att det påstods att hon blivit bergtagen när hon var liten. De här märkliga historierna om bergtagning är mycket gamla. Människor föreställde sig att trollen bodde inne i bergen. Då, på 1700-talet, var det en pojke som vallade sina getter intill Gråberget. Han var tio år och hette Hans.

På ett ställe fanns det en smal spricka i berget och framför den lutade ett stort stenblock. En av getterna, en liten killing, försvann in i sprickan och Hans pressade sig in bakom stenblocket för att få tag i killingen. Han kom längre och längre in och till slut stod han inne i själva trollberget, i en sal som strålade och glänste.

